

НАСЛІДКИ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІВ З ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТІВ**THE OUTCOMES OF OPERATIONS OF INTERNATIONAL FACT-FINDING BODIES**

Іванов А.Г., асистент кафедри права Європейського Союзу
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена дослідженню наслідків діяльності міжнародних органів з встановлення фактів для міжнародного співтовариства та міжнародного публічного права в цілому. Найбільш очевидним наслідком цієї діяльності є встановлення фактичних обставин міжнародного спору або ситуації, що дозволяє чіткіше визначити сторони конфлікту та можливі шляхи його мирного врегулювання. На основі висновків і рекомендацій органу з встановлення фактів сторони конфлікту чи учасники ситуації можуть вжити подальших заходів для мирного вирішення, що сприяє зниженню напруженості, зміцненню довіри та запобіганню подальших загострень. Практика показує, що міжнародні слідчі комісії відіграють важливу роль у сприянні примиренню, стабільності між державами та забезпеченні захисту прав людини у конфліктних зонах. Використання процедури встановлення фактів в рамках міжнародних організацій, насамперед ООН, не лише розширює можливості для впливу на міжнародний правопорядок, але й стимулює розвиток норм міжнародного права та забезпечує виконання державами своїх зобов'язань. Наслідки діяльності таких органів, створених під егідою ООН, можуть включати нагляд за ситуацією, проведення нових розслідувань, судове переслідування осіб, відповідальних за порушення, а також проведення інституційних, адміністративних і правових реформ на національному рівні та надання гуманітарної допомоги постраждалим. Крім того, діяльність міжнародних органів з встановлення фактів може мати довготривалий вплив на розвиток міжнародного права, сприяючи дотриманню його стандартів, установлюючи наявність чи відсутність міжнародно-правових звичаїв. У результаті роботи таких органів міжнародні норми можуть бути уточнені або вдосконалені, а сам процес розслідування – сприяти більш ефективному виконанню міжнародних зобов'язань, посиленню відповідальності та запровадженню механізмів контролю. Внесок цих органів у розвиток міжнародного правопорядку відображає їхню значущість у формуванні глобальної системи безпеки.

Ключові слова: обслідування, встановлення фактів, мирне вирішення міжнародних спорів, мирне врегулювання, міжнародні слідчі комісії.

The article is dedicated to exploring the outcomes of operations of international fact-finding bodies for the international community and international public law as a whole. The most apparent consequence of these activities is the establishment of the factual circumstances of an international dispute or situation, which allows a clearer definition of the parties involved and potential paths for peaceful resolution. Based on the conclusions and recommendations of the fact-finding body, the parties to the dispute or participants in the situation may take further steps aimed at peaceful resolution, fostering not only tension reduction and trust-building but also preventing further escalation. Practice shows that international investigative commissions play a crucial role in promoting reconciliation, stability among states, and ensuring human rights protection in conflict zones. The use of fact-finding procedures within international organizations, primarily the UN, not only broadens opportunities for influencing international law and order but also encourages the development of international norms and supports states in fulfilling their obligations. The consequences of the activities of such bodies, especially those established under the UN, may include monitoring of the situation, conducting further investigations, prosecuting individuals responsible for violations, implementing institutional, administrative, and legal reforms at the national level, and providing humanitarian assistance to affected communities. Furthermore, the activities of international fact-finding bodies can have a long-term impact on the development of international law by ensuring adherence to its standards, establishing the existence or absence of customary norms. The work of these bodies can refine or improve international norms, and the fact-finding process itself supports better fulfillment of international obligations, strengthens accountability, and introduces control mechanisms. Their contribution to the development of international legal order reflects their significance in forming a global security system.

Key words: inquiry, fact-finding, peaceful settlement of international disputes, international dispute, peaceful resolving, international commissions of inquiry.

Постановка проблеми. Суб'єкти міжнародного права можуть прийняти рішення про звернення до процедури обслідування у випадках виникнення міжнародних спорів, заснованих на питаннях факту або існування ситуацій, пов'язаних з імовірними порушеннями норм міжнародного права. Діяльність міжнародних органів з встановлення фактів направлена на розслідування таких спорів або ситуацій шляхом встановлення фактичних обставин певної події та представлення відповідним суб'єктам своїх висновків та рекомендацій на підставі проведеного розслідування.

Висновки і рекомендації міжнародних органів з встановлення фактів містяться в їх доповідях. З огляду на необов'язковість таких доповідей уповноважені суб'єкти міжнародного права вільні самостійно визначати подальші заходи, направлені на мирне врегулювання. Іншими словами, такі заходи можуть бути засновані на висновках і рекомендаціях міжнародних органів з встановлення фактів, а можуть їх ігнорувати. В будь-якому разі, безпосереднє врегулювання спору або ситуації залежить від подальшої діяльності сторін спору або учасників ситуації.

У тих випадках, коли заходи з мирного врегулювання, що вживаються уповноваженими суб'єктами, засновуються або враховують висновки та рекомендації міжнародних органів з встановлення фактів, можна говорити про те, що діяльність таких органів має безпосередні наслідки для міжнародного правопорядку.

Мета статті полягає у визначенні та систематизації наслідків діяльності міжнародних органів з встановлення фактів для суб'єктів міжнародного права, міжнародного правопорядку та міжнародного публічного права в цілому.

Виклад основного матеріалу. Безпосереднім наслідком діяльності міжнародних органів з встановлення фактів є встановлення фактичних обставин спірної ситуації, що є результатом виконання такими органами свого основного завдання – встановлення факту. Гульська слідча комісія (1904 р.) встановила факт відсутності ворожих дій по відношенню до російської флотилії та факт відсутності ворожих кораблів у районі де сталася подія [1]. Міжнародні слідчі комісії по «Тавіньяно» (1912 р.) та «Тигру» (1917 р.) визначили райони, в яких мали місце інциденти, що призвели до спорів [2, с. 49–50]. Комісія по «Тубантії» (1921 р.) встановила факт потоплення голландського судна німецькою торпедою, фактично встановивши відповідальність Німеччини за інцидент [2, с. 52]. Окрім цього, слідчі комісії, надаючи свої висновки з питань права, можуть кваліфікувати діяння на основі норм міжнародного права. Слідча комісія по «Червоному Хрестоносцю» (1961 р.) прийшла до таких правових висновків, як розповсюдження юрисдикції датського фрегату на британський траулер та перевищення законного застосування сили по відношенню до останнього [3]. Іншим наслідком діяльності міжнародних органів, що здійснюють процедуру

обслідування, може бути встановлення індивідуальної відповідальності. Так, Гульська слідча комісія (1904 р.) встановила відповідальність адмірала Рожественського за обстріл мирних суден та наслідки такого обстрілу [1].

Подальше врегулювання відбувається шляхом проведення переговорів між сторонами. В цілому, всі засоби мирного вирішення міжнародних спорів завжди починаються з безпосередніх переговорів про використання цих засобів та дуже часто закінчуються такими переговорами. Для утворення погоджувальних, слідчих і арбітражних комісій необхідні попередні переговори. Самі такі комісії створюються у випадку, коли шляхом безпосередніх переговорів не вдається врегулювати розбіжності. Рішення слідчих та погоджувальних комісій дають матеріал для переговорів.

Усі міждержавні міжнародні спори, для вирішення яких застосовувалась процедура встановлення фактів відповідно до Конвенції 1907 р., врегулювались за допомогою проведення подальших переговорів між їх сторонами. Засновуючись на висновках Гульської слідчої комісії Російська імперія погодилась виплатити британському уряду компенсацію [2, с. 48]. Італійський уряд виплатив компенсацію, засновуючись на результатах діяльності Комісії по «Тавіньяно», хоча попередньо планувалося передати спір на рішення арбітражного органу, який би міг винести рішення з урахуванням результатів проведеного розслідування [2, с. 49]. Німеччина прийняла висновки Комісії по «Тубантії» і також виплатила голландському уряду компенсацію за потоплення пароплава [2, с. 52]. У ситуації з «Червоним Хрестоносцем» сторони вирішили спір шляхом взаємної відмови від своїх вимог [2, с. 55].

Наслідки діяльності міжнародних органів з встановлення фактів, що створюються в рамках міжнародних міждержавних організацій, залежать від авторитету самої організації, наступних заходів, що будуть вживатися її уповноваженими органами, здатності організації впливати на поведінку інших суб'єктів, в першу чергу держав, направлену на врегулювання ситуації мирними засобами. Подальші механізми мирного врегулювання можуть використовувати результати роботи міжнародних органів з встановлення фактів.

Одним з основних наслідків діяльності органів з встановлення фактів є здійснення подальшого моніторингу і контролю за ситуацією з боку міжнародних та національних органів. У відповідь на рекомендації Слідчих комісій по Кот-д'Івуару (2011 р.) та Сирії (2011 р.) Рада з прав людини ООН призначила незалежних експертів для продовження контролю за станом в галузі прав людини в цих державах [4, с. 102]. В інших випадках приймалося рішення про заснування нового органу, завдання якого полягали у здійсненні моніторингу та контролю. У резолюції 13/9 від 14.04.2010 р. «Наступні заходи на підставі доповіді Незалежної міжнародної місії ООН з встановлення фактів у зв'язку з конфліктом у Газі» Рада з прав людини ООН прийняла рішення «заснувати в рамках наступних заходів у зв'язку з доповіддю Незалежної міжнародної місії з встановлення фактів комітет незалежних експертів з міжнародного гуманітарного права і міжнародного права прав людини для моніторингу та оцінки будь-яких внутрішніх, правових та інших процесуальних дій, вжитих як урядом Ізраїлю, так і палестинською стороною, в світлі резолюції 64/254 Генеральної Асамблеї, в тому числі незалежності, ефективності та достовірності таких розслідувань та їх відповідності міжнародним стандартам» [5] та продовжила розглядати ситуацію шляхом розгляду відповідних доповідей на своїх наступних сесіях. У відповідь на рекомендації Комісії по Гвінеї (2009 р.) Верховному комісару ООН з прав людини «здійснювати моніторинг ситуації в Гвінеї за рахунок істотної кількісної і якісної присутності в цій країні з тим, щоб розра-

ховувати на певний страхітливий ефект для можливих порушників міжнародного права» (п. ii, п. а, п. 276) [6], УВКПЧ відкрило офіс у Канакрі в травні 2010 р., пріоритетні напрями діяльності якого базувались на рекомендаціях Комісії зосередитись на реформі сектору безпеки, боротьбі з безкарністю через зміцнення судового сектору і наданні технічної підтримки правосуддю перехідного періоду [4, с. 103]. Розповсюдженою практикою є продовження нагляду за ситуацією, яка була предметом міжнародного обслідування, з боку уповноважених органів ООН, шляхом подання відповідних доповідей. Наприклад, Генеральний секретар представив на розгляд Генеральної Асамблеї ООН доповідь «Друга серія подальших заходів на підставі доповіді Незалежної міжнародної місії ООН з встановлення фактів у зв'язку з конфліктом у Газі» [7].

Наслідки діяльності органів з встановлення фактів також можуть проявлятися у проведенні встановлених порушень міжнародного права та судовому переслідуванню осіб, винних у таких порушеннях. Міжнародна слідча комісія по Югославії (1992–1994 рр.) у першій проміжній доповіді запропонувала державам «об'єднати свої юрисдикційні повноваження відповідно до принципу універсальності та передати ці об'єднані повноваження міжнародному трибуналу» (п. 73) [8]. На думку Комісії, «питання щодо заснування такого трибуналу у зв'язку з подіями на території колишньої Югославії має вирішуватись Радою Безпеки або іншим компетентним органом» (п. 74) [8]. Рада Безпеки ООН, в резолюції 808 (1993) від 22.02.1993 р., беручи до уваги діяльність Комісії та розглянувши її проміжну доповідь, вказала на необхідність створення відповідного трибуналу [9]. Трибунал було створено відповідно до резолюції Ради Безпеки ООН 827 (1993) від 25.05.1993 р., в преамбулі якої, окрім іншого, було наголошено на необхідності продовження розслідування Комісії до призначення Обвинувача Міжнародного трибуналу [10]. Ситуація в Дарфуру (2004 р.), згідно з рекомендаціями Слідчої комісії, була передана на розгляд Міжнародного кримінального суду, відповідно до п. 1 резолюції Ради Безпеки ООН 1593 (2005) від 31.03.2005 р. [11]. Доповідь Слідчої комісії по Гвінеї (2009 р.) вплинула на рішення Обвинувача Міжнародного кримінального суду ініціювати проведення попереднього розслідування [4, с. 102]. Слідча комісія по Тимор-Леште (2006 р.) рекомендувала, щоб справи, пов'язані з подіями, відображеними в її доповіді, розслідувались міжнародним прокурором та розглядались змішаною колегією з міжнародних та місцевих суддів [12]. За підтримки ООН до Генеральної прокуратури було призначено міжнародного прокурора, який очолив Групу з розслідування особливих злочинів, яка до грудня 2012 завершила 335 розслідувань, кілька справ були розглянуті в змішаному суді [4, с. 103].

Діяльність міжнародних органів з встановлення фактів може також призводити до проведення в державі інституційних та правових реформ. Показовим прикладом є реалізація рекомендацій Слідчої комісії по Гвінеї (2009 р.). Комісія рекомендувала провести інституційні реформи воєнної та судової систем, розпочати судові провадження стосовно осіб, винних у вчиненні міжнародних злочинів, виплатити компенсацію жертвам та ін. [6]. У 2010 році уряд призначив трьох слідчих суддів для розгляду справ, розслідуваних Комісією. Колегія суддів звинуватила кількох високопоставлених посадових осіб, включаючи старших військовослужбовців, у вчиненні різноманітних злочинів, пов'язаних з подіями 2009 р. [4, с. 103]. У 2011 р. уряд Гвінеї уклав зі створеною ним Комісією з миробудівництва спільну Заяву про взаємні зобов'язання у сфері миробудівництва, пріоритетними напрямками якої було сприяння національному примиренню та єдності; реформа сектору оборони та безпеки; політика в галузі зайнятості молоді та жінок. Заява передбачала взаємні зобов'язання для сторін та періодичний огляд їх виконання [13].

Наслідком діяльності міжнародних органів з встановлення фактів може також бути надання гуманітарної допомоги державам, які її потребують. На думку Слідчої комісії по Анголі (1985–1988 рр.) міжнародному співтовариству необхідно надавати допомогу Анголі на цілі відновлення та реконструкції [14]. Рада Безпеки, у своїй резолюції 577 (1985) від 06.12.1985 р., схвалила доповідь Комісії та просила держав-членів та міжнародні організації надати всю необхідну допомогу Анголі в цілях зміцнення її обороноздатності та з тим, щоб сприяти скорішому відновленню її економічної інфраструктури [15]. 30.06.1986 р. Генеральний секретар представив на розгляд Ради Безпеки доповідь, яка містила доповіді Австралії, Бразилії, Канади, Китаю, СРСР, Нідерландів та інших держав з детальним описом заходів, що здійснюються цими державами з метою надання підтримки Анголі [16]. Також допомога надавалася Міжнародною організацією праці та Конференцією ООН з торгівлі та розвитку [17].

Окрім описаних вище, наслідки діяльності міжнародних органів з встановлення фактів можуть полягати у припиненні порушень міжнародного права, відшкодуванні шкоди постраждалим особам, державам та іншим суб'єктам, наданні захисту постраждалим від порушень міжнародного права та свідкам, які співпрацювали з такими органами, обмеженні окремих прав тих чи інших осіб, винних у здійсненні порушень міжнародного права та інших наслідках для міжнародного правопорядку. У випадку поєднання процедури встановлення фактів з іншими механізмами врегулювання в рамках мандату одного міжнародного органу, результати проведеного розслідування можуть слугувати основою для виконання таким органом інших покладених на нього завдань. Так, наприклад, Компенсаційна комісія ООН по Іраку (1991 р.) оцінювала збитки та встановлювала суму компенсації засновуючись на результатах своєї діяльності по встановленню фактів [18].

Діяльність міжнародних органів з встановлення фактів може мати значний вплив на розвиток міжнародного права та його функціонування в рамках міжнародного правопорядку. Наприклад, створення Міжнародної слідчої комісії по Югославії (1992–1994 рр.) ознаменувало новий напрямок в діяльності міжнародних слідчих комісій і викликало відродження міжнародного кримінального права. Комісії було доручено розслідувати порушення міжнародного гуманітарного права, що відходить від традиційної моделі слідчих комісій. Створення Міжнародного кримінального трибуналу для колишньої Югославії ознаменувало відродження міжнародного кримінального права, яке знаходилося в більшій мірі в стані спокою після Нюрнберга [19, с. 328–329].

Діяльність міжнародних органів з встановлення фактів може слугувати механізмом сприяння додержанню стандартів міжнародного права його суб'єктами. Досліджуючи це питання, Кассезе А. виділив моніторинг та процедуру встановлення фактів в рамках міжнародних організацій в якості таких механізмів [20, с. 296]. Маючи ряд переваг, основних з яких є звільнення таких органів з під волі заінтересованих держав, вони забезпечують більш високий рівень незалежності і неупередженості. Подальші кроки вживаються не державами, які будуть продовжувати відстоювати свої власні інтереси, а міжнародними організаціями, інтереси яких, як бачиться, полягають в одному – вирішенні спору або ситуації, насамперед тих, що загрожують міжнародному миру та безпеці. Окрім цього, доповіді таких слідчих комісій мають звичай публічний характер, в той час як доповіді традиційних слідчих комісій можуть бути конфіденційними, особливо якщо сторони відмовляться їх прийняти. Аксенова М. вважає, що каталізатором такої парадигми стала Комісія експертів для колишньої Югославії (1992 р.), яка використовувалась в якості механізму для забезпечення кращого дотримання міжнародних стандартів

таким чином, щоб відокремити процедуру встановлення фактів від волі держав [21].

Окрім цього, наслідком діяльності міжнародних органів з встановлення фактів може бути встановлення наявності або відсутності міжнародно-правових звичасвих норм. В процесі своєї роботи такі органи досліджують різноманітні аспекти діяльності суб'єктів міжнародного та національного права і встановлюють основні закономірності поведінки таких суб'єктів в тих чи інших ситуаціях. Діяльність органів з встановлення фактів допомагає систематизувати та узагальнити таку поведінку за схожих чи подібних обставин. Таким чином, органи, що здійснюють міжнародне обслідування, можуть сприяти встановленню «практики» як одного з двох основних елементів міжнародно-правового звичаю. У вітчизняній доктрині до поняття практики як елемента формування міжнародно-правових звичаїв включають всі зовнішні прояви (дії або бездіяльність), які виходять від офіційних органів суб'єктів міжнародного права і насамперед держав [22, с. 136]. Так, наприклад, слідча група, яка здійснювала технічне розслідування катастрофи авіарейсу МН17 над Донбасом прийшла до висновку про відсутність у міжнародному праві норм, що забороняють польоти над зонами військових конфліктів і піддала критиці діяльність держав та інших суб'єктів щодо оцінки ризиків, пов'язаних з такими польотами. В результаті цього було сформульовано низку рекомендацій, направлених на забезпечення більш високого рівня безпеки цивільних авіаперевезень [23].

Діяльність міжнародних органів з встановлення фактів може також мати своїм наслідком внесення змін до чинних міжнародних договорів. Результати роботи Комісії з встановлення фактів ІКАО, що проводила розслідування інциденту з Боїнгом KE007 в 1983 р., стали основою для резолюції Ради ІКАО, в якій та засудила атаку на літак з боку радянської влади. Ця резолюція, в свою чергу, сприяла прийняттю в 1984 р. поправки до Чиказької конвенції про цивільну авіацію, що була спрямована на зниження ризику подібних інцидентів в майбутньому [2, с. 61]. Відповідний Протокол, що був прийнятий 10.05.1984 р. додав до Конвенції статтю 3 bis, що покладала на держав-учасниць обов'язок утримуватись від використання зброї проти повітряних суден в польоті та забороняла ставити під загрозу життя осіб, що знаходяться на борту та безпеку судна в цілому, у випадку перехвату останнього.

Висновки. Встановлення того чи іншого факту, вже саме по собі можна розглядати як наслідок діяльності відповідного органу, а подальша поведінка суб'єктів міжнародного права визначається конкретним змістом встановлених фактичних обставин. Таким чином, висновки і рекомендації органів з встановлення фактів мають своїм наслідком таку поведінку уповноважених суб'єктів, яка: а) направлена на врегулювання спору або ситуації; б) враховує такі висновки і рекомендації або засновується на них. В результаті, наслідки діяльності органів з встановлення фактів прямо залежать від волі сторін спору, у випадку використання процедури обслідування у міждержавних відносинах, або від волі уповноважених органів міжнародної організації, заінтересованих держав та інших суб'єктів, у випадку звернення до слідчої процедури в рамках міжнародної організації. Вони можуть проявлятися у: а) виплаті компенсації постраждалій стороні спору або жертвам та постраждалим від порушень міжнародного права; б) здійсненні моніторингу та контролю за ситуацією уповноваженими міжнародними органами (в тому числі створення з цією метою нових органів зі спеціальною компетенцією); в) проведенні розслідувань на міжнародному та національному рівнях; г) передачі спору або ситуації на розгляд міжнародним міжурядовим організаціям, в тому числі судовим; д) притягненні осіб, винних у грубих та серйозних порушеннях міжнародного права до міжнародної кримінальної відповідальності;

е) осуді міжнародним співтовариством діянь, що становлять собою порушення міжнародного права; є) наданні допомоги та підтримки з боку міжнародного співтовариства; ж) прийнятті та зміні міжнародних та національних правових актів; з) проведенні адміністративних реформ та громадянських перетворень на національному рівні, тощо. Окрім цього, діяльність міжнародних органів з встановлення фактів може прямо або опосередковано

впливати на розвиток та функціонування міжнародного публічного права.

Таким чином, можна стверджувати, що міжнародні органи з встановлення фактів являють собою надзвичайно корисний та ефективний механізм, що сприяє мирному врегулюванню міжнародних спорів та ситуацій та може призводити до найрізноманітніших наслідків для міжнародного правопорядку та міжнародного публічного права.

ЛІТЕРАТУРА

1. International commissions of inquiry. Incident in the North Sea (The Dogger Bank Case) : Report of 26 Feb. 1905. URL: http://www.worldcourts.com/ici/eng/decisions/1905.02.26_doggerbank.htm (дата звернення: 03.10.2024).
2. Merrills J. G. International Dispute Settlement. Cambridge, 2012. 387 p.
3. Report of the Commission of Enquiry established by the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of the Kingdom of Denmark on 15 November 1961. Report. 1962p. URL: http://legal.un.org/riaa/cases/vol_XXIX/521-539.pdf (дата звернення: 03.10.2024).
4. Commissions of inquiry and fact-finding missions on international human rights and humanitarian law : Guidance and practice / The Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. New York, 2015. 144 p.
5. Follow-up to the report of the United Nations Independent International Fact-Finding Mission on the Gaza Conflict : resolution adopted by the Human Rights Council of 14 Apr. 2010 № A/HRC/RES/13/9. URL: https://digitallibrary.un.org/record/680823/files/A_HRC_RES_13_9-EN.pdf?ln=en (дата звернення: 04.10.2024).
6. Letter by the Secretary-General addressed to the President of the Security Council : Letter by the UN Secretary-General of 18 Dec. 2009 № S/2009/693. URL: https://digitallibrary.un.org/record/674582/files/S_2009_693-EN.pdf?ln=en (дата звернення: 04.10.2024).
7. Second follow-up to the report of the United Nations Fact-Finding Mission on the Gaza Conflict : report of the Secretary-General of 11 Aug. 2010 № A/64/890. URL: https://digitallibrary.un.org/record/688347/files/A_64_890-EN.pdf?ln=en (дата звернення: 04.10.2024).
8. Letter by the Secretary-General addressed to the President of the Security Council : Letter by the UN Secretary-General of 10 Feb. 1993 № S/25274. URL: https://digitallibrary.un.org/record/197158/files/S_25274-EN.pdf?ln=en (дата звернення: 04.10.2024).
9. Security Council resolution on establishment of an International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia : Resolution adopted by the Security Council of 22 Feb. 1993 № S/RES/808(1993). URL: https://digitallibrary.un.org/record/243008/files/S_RES_808%281993%29-EN.pdf?ln=en (дата звернення: 06.10.2024).
10. Security Council resolution on establishment of the International Tribunal for Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991 : Resolution adopted by the Security Council of 25 May 1993 № S/RES/827(1993). URL: https://digitallibrary.un.org/record/166567/files/S_RES_827%281993%29-EN.pdf?ln=en (дата звернення: 06.10.2024).
11. Security Council resolution on referring the situation in Darfur since 1 July 2002 to the Prosecutor of the International Criminal Court : Resolution adopted by the Security Council of 31 Mar. 2005 № S/RES/1593(2005). URL: https://digitallibrary.un.org/record/544817/files/S_RES_1593%282005%29-EN.pdf?ln=en (дата звернення: 05.10.2024).
12. Letter by the Secretary-General addressed to the President of the Security Council : Letter by the UN Secretary-General of 18 Oct. 2006 № S/2006/822. URL: https://digitallibrary.un.org/record/589020/files/S_2006_822-EN.pdf?ln=en (дата звернення: 04.10.2024).
13. Statement of mutual commitments on peacebuilding in Guinea between the Government of Guinea and the Peacebuilding Commission of 23 Sept. 2011. URL: https://digitallibrary.un.org/record/712905/files/PBC_5_GUI_2-EN.pdf?ln=en (дата звернення: 11.10.2024).
14. Report of the Security Council Commission of Investigation Established under Resolution 571 : Report of 22 Nov. 1985 № S/17648. URL: https://digitallibrary.un.org/record/106901/files/S_17648-EN.pdf?ln=en (дата звернення: 07.10.2024).
15. Security Council resolution on South Africa's military activities against Angola : Resolution adopted by the Security Council of 6 Dec. 1985 № S/RES/577(1985). URL: https://digitallibrary.un.org/record/116406/files/S_RES_577%281985%29-EN.pdf?ln=en (дата звернення: 05.10.2024).
16. Report of the Secretary-General concerning the implementation of Security Council resolution 577(1985) concerning the complaint by Angola against South Africa : Report of 30 June 1986 №S/18195. URL: https://digitallibrary.un.org/record/118349/files/S_18195-EN.pdf?ln=en (дата звернення: 05.10.2024).
17. Report of the Secretary-General concerning the implementation of Security Council resolution 577(1985) concerning the complaint by Angola against South Africa : Report of 2 Sept. 1986 №S/18195/Add.1. URL: https://digitallibrary.un.org/record/120435/files/S_18195_Add.1-EN.pdf?ln=en (дата звернення: 05.10.2024).
18. Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 19 of Security Council resolution 687 (1991) : Report of 2 May 1991 №S/22559. URL: https://digitallibrary.un.org/record/114005/files/S_22559-EN.pdf?ln=en (дата звернення: 13.10.2024).
19. Jacobs D., Harwood C. International Criminal Law Outside the Courtroom: The Impact of Focusing on International Crimes for the Quality of Fact-Finding. *Quality Control in Fact-Finding* / ed. M. Bergsmo. Torkel Opsahl Academic EPublisher, 2013. P. 325-357.
20. Cassese A. Realizing Utopia: The Future of International Law. 2012. 728 p.
21. Aksenova M., Bergsmo M. Defining the Purposes, Mandates and Outcomes of Fact-Finding Commissions Beyond International Criminal Justice. *FICHL Policy Brief Series*. 2015. No. 38. P. 1-4.
22. Щокін Ю. Формування міжнародно-правових звичаїв: розмежування понять «практика» і opinio juris. *Вісник Академії правових наук України*. 2005. №4 (43). С. 135-144.
23. Crash of Malaysia Airlines flight MH17 : Report of 13 October 2015 issued by the Dutch Safety Board. URL: https://www.onderzoeksraad.nl/en/media/attachment/2018/7/10/debcd724fe7breport_mh17_crash.pdf (дата звернення: 14.10.2024).